

Legal Options for Testing Pupils and Students upon a Reasonable Suspicion of Substance Abuse in School and the School Environment

Šejvl, J.

Department of Addictology, First Faculty of Medicine, Charles University and General University Hospital in Prague, Czech Republic

Citation | Šejvl, J. (2018). Právní možnosti testování žáků a studentů při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou ve škole a školském prostředí. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 1(2), 86–92.

Background | The use of addictive substances by pupils and students in schools and school facilities, or their stay in these facilities under the influence of addictive substances, is a significant risk factor across disciplines. Testing in case of a reasonable suspicion of using the substance affects the rights and obligations of pupils/students, their legal representatives, schools and school facilities, as well as pedagogical staff. The possibility of identifying whether a pupil/student is using addictive substances can be the first step leading to the correction/change of the educative process and a step towards reducing the risks of unhealthy life style and eventual recovery. **Aim** | The article presents a brief analysis of the legal situation, which deals with the issue of screening testing upon suspicion of using the addictive substance in the school environment.

It presents basal analysis de lege lata with a focus on the area of this environment. **Methods** | A content qualitative analysis of fixed legal documents was used, which was compiled according to the mutual thematic relation in the context of the given legal issues. **Results** | The legal status currently does not explicitly address the testing of children upon suspicion that a pupil or student is influenced by an addictive substance in a school or school environment. It is necessary to rely on the closest legal regulation that precisely defines subjects authorized to indicate a screening testing. **Conclusion** | The current legal regulation does not allow a pedagogical worker to test pupils/students in a normal operation of a school or school facility when there is a reasonable suspicion of being under influence of an addictive substance.

Keywords | Addictive substance – Testing – School – School environment – Pupil – Student

Submitted | 17 February 2018

Accepted | 2 August 2018

Grant support | Institutional support was provided by Programme Progres No. Q06/LF1 and specific-purpose support from the Ministry of Health of the Czech Republic.

Correspondence address | Jaroslav Šejvl, Department of Addictology, First Faculty of Medicine, Charles University and General University Hospital in Prague, Apolinářská 4, 128 00 Prague 2, Czech Republic

jaroslav.sejvl@lf1.cuni.cz

Právní možnosti testování žáků a studentů při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou ve škole a školském prostředí

Šejvl, J.

Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta UK a VFN v Praze

Citace | Šejvl, J. (2018). Právní možnosti testování žáků a studentů při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou ve škole a školském prostředí. *Adiktol. prevent. léčeb. praxi*, 1(2), 86–92.

Východiska | Užívání návykových látek žáky a studenty ve školách a školských zařízení nebo jejich pobyt v těchto zařízeních pod vlivem návykových látek je významným rizikovým faktorem napříč jednotlivými obory. Testování v případě důvodného podezření na ovlivnění návykovou látkou zasahuje do práv a povinností žáků/studentů, jejich zákonných zástupců, škol a školských zařízení, ale i pedagogických pracovníků. Možnost identifikace, zda žák/student užívá návykové látky, může být prvním krokem vedoucím k nápravě/změně výchovného procesu a i krokem vedoucím ke snížení rizik nezdravého životního přístupu a případně úzdravě. **Cíl** | Článek předkládá stručnou analýzu právního stavu, která se zabývá problematikou orientačního testování při podezření na ovlivnění návykovou látkou ve školském

prostředí. Předkládá bazální analýzu de lege lata se zaměřením na oblast tohoto prostředí. **Metoda** | Byla použita obsahová kvalitativní analýza fixovaných právních dokumentů, které byly sestaveny podle vzájemného tematického vztahu v kontextu dané právní problematiky. **Výsledky** | Právní stav v současné době explicitně neupravuje oblast testování dětí při podezření, že žák nebo student je ovlivněn návykovou látkou ve škole nebo školském prostředí. Je nutné vycházet z nejbližší právní úpravy, která zcela přesně vymezuje subjekty, jež jsou oprávněny vyzvat k orientačnímu testování. **Závěr** | Platná právní úprava neumožňuje pedagogickému pracovníkovi v běžném provozu školy nebo školského zařízení testovat žáky/studenty při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou.

Klíčová slova | Návyková látka – Testování – Škola – Školské prostředí – Žák – Student

Došlo do redakce | 17. února 2018

Přijato k tisku | 2. srpna 2018

Grantová podpora | Tento článek byl podpořen institucionálním programem podpory Progresč. Q06/LF1 a účelové podpory Ministerstva zdravotnictví ČR.

1 ZÁKLADNÍ RÁMEC

Užívání návykových látek je rizikovým jevem, který zasahuje do oblasti zdraví jak jedince, tak i společnosti, veřejného zdravotnictví, sociální, hospodářské. Podle výroční zprávy za rok 2016 denně kouří cigarety přibližně 2,4 milionu obyvatel ČR; přibližně 600 tisíc osob denně pije alkohol, 100 tisíc osob denně konzumuje nadměrné dávky alkoholu, přibližně 900 tisíc osob spadá do kategorie vysoce rizikové konzumace alkoholu. Odhadem bylo v roce 2016 spotřebováno na našem území 20,1 tun konopných látek, 6,5 tuny pervitinu, 0,7 tuny heroinu, 1 tuna kokainu a 1,2 milionu tablet extáze. Asi 32 % 16letých má zkušenost s užitím konopných látek, 12,9 % 16letých studentů denně kouří cigarety a 11,9 % pravidelně konzumuje nadměrné dávky alkoholu (NMS, 2017).

Je zjevné, že užívání návykových látek v naší společnosti je problém, který je determinován zejména tolerantním přístupem k tzv. legálním návykovým látkám – zejm. alkoholu a tabáku. Tolerantní přístup dospělé populace a etablování denní konzumace alkoholu na „běžnou normu“ je vysoce rizikovým faktorem i pro děti a dospívající. V případech, kdy děti a dospívající užívají návykové látky, dochází kromě shora uvedených rizikových faktorů i k bezpečnostnímu riziku a k narušování práva.

Pokud děti a dospívající užívají návykové látky ve škole/školském prostředí, rizika s tím spojená se exponenciálně zvyšují; mohou zasahovat do práv ostatních dětí a studentů, pedagogických pracovníků, právnických osob (škola/školských zařízení) a porušují rovněž školský zákon a školní řád.

Školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů a zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví.

Pedagogičtí pracovníci mají právo na zajištění podmínek potřebných pro výkon jejich pedagogické činnosti, zejména na ochranu před fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem ze strany dětí, žáků, studentů nebo zákonných zástupců dětí a žáků a dalších osob, které jsou v přímém kontaktu s pedagogickým pracovníkem ve škole. Pedagogický pracovník je povinen chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta a předcházet všem formám rizikového chování ve školách a školských zařízeních. Žáci a studenti mají povinnost dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni.

Aby mohla škola/školské zařízení plnit své povinnosti (v oblasti zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví) a aby

mohla být naplněna práva a povinnosti pedagogických pracovníků, je nutné dodržovat a důsledně vynuocovat¹ příslušná ustanovení školního řádu.

2 OBECNÝ ÚVOD DO TESTOVÁNÍ

Problematika testování dětí² a dospívajících (žáků a studentů) ve školách a školských zařízeních (dále jen „školská zařízení“) při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou³ je komplikovanou, multidisciplinární a právně ne příliš přehlednou oblastí. S ohledem na složitost celého vztahu, který je determinován zejm. v rovině pedagogický pracovník⁴/vychovatel – žák/student. Tento vztah v sobě ingeruje jak výchovnou otázku, tak i vzdělávací, psychologickou, preventivní, právní a mnohé další.

Tento právní vztah nelze ztotožňovat s právním vztahem zaměstnanec – zaměstnavatel⁵ či např. řidič – policista⁶. V konkrétním případě se v oblasti návykových látek jedná se o velmi specifický vztah, který je primárně založen pravidlech stanovených školským zákonem⁷ a na dalších předpisech. Je nutné si uvědomit, že školský zákon ani ostatní předpisy neupravují možnosti a nestanoví postupy testování žáků a studentů při důvodném podezření při ovlivnění návykovou látkou ve školském prostředí.

V této oblasti musíme vycházet z obecných právních předpisů a v rámci jejich výkladu a zobecnění se zamyslet nad tím, zda je lze aplikovat do školského/výchovného prostředí, či nikoli. Určitým vodítkem nám mohou být rovněž názory, které k dané problematice vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Užívání návykových látek je, jak je uvedeno shora, nejen zdravotním, sociálním a výchovným problémem, ale i problémem, který se vztahuje k bezpečnosti školského zařízení, k ochraně žáků/studentů a ochraně pedagogických pracovníků a případně ostatních zaměstnanců školského zařízení. Povinnost školského zařízení je v této oblasti taxativně/explicitně vymezena v § 29 školského

1 | Srov. např.: Usnesení NSČj.21Cdo268/2015 z dne 17. září 2015; „...jelikož žalovaná prokázala, že žalobce svým zaviněním porušil předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví, ač s nimi byl řádně seznámen a jejich dodržování bylo vyžadováno a kontrolováno, a že toto porušení bylo výlučnou příčinou vzniklé škody, své odpovědnosti za vzniklou škodu se zcela zprostita.“

2 | Dítětem pro účely článku rozumíme každou osobu mladší 18 let.

3 | K pojmu návyková látka srov. zejm. § 130 tr. zákoníku a § 2 písm. a) zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších doplňků. Pro účely tohoto textu se za návykovou látku nepovažují tabákové výrobky a tabák.

4 | Srov. § 2 odst. 2 zák. č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

5 | Tento vztah je založen na zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

6 | Viz např. zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších doplňků, nebo zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů.

7 | Zák. č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

zákona a dále v § 22b písm. c) školského zákona. Povinnost žáků a studentů v této oblasti je zakotvena zejm. v § 22 odst. 1 písm. b), odst. 2 písm. c) školského zákona. Ve vztahu k zákonným zástupcům je tato povinnost zakotvena např. v § 22 odst. 3 písm. e) školského zákona.

3 ZAKOTVENÍ TESTOVÁNÍ

Primárním zákonem, ze kterého v dané problematice testování vycházíme, je zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších doplňků (dále jen „zákon“). Ten stanoví obecné zásady (v § 20 až § 22 zákona⁸), které se vztahují k problematice testování – nejedná se tedy o explicitní vymezení testování do školského prostředí a zákonem stanovené podmínky je nutné vzít v potaz zejm. jako determinující mantinely možného. S ohledem na přehlednost této oblasti je nutné se s obecnými zákonnými podmínkami seznámit.

Orientačnímu vyšetření a odbornému lékařskému vyšetření podle § 20 zákona je povinna se podrobit osoba,

- a) u které je důvodné podezření, že pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky vykonává nebo vykonávala činnost, při níž by mohla ohrozit život nebo zdraví svoje nebo jiné osoby nebo poškodit majetek,
- b) u které je důvodné podezření, že se požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky uvedla do stavu, v němž bezprostředně ohrožuje sebe nebo jinou osobu, majetek nebo veřejný pořádek,
- c) u které je důvodné podezření, že přivodila sobě nebo jiné osobě újmu na zdraví anebo způsobila jiné osobě škodu na majetku v souvislosti s požitím alkoholického nápoje nebo jiné návykové látky,
- d) která je mladší 18 let a u níž je důvodné podezření, že
  1. alkoholický nápoj požila nebo jí byl v rozporu s tímto zákonem prodán nebo podán alkoholický nápoj nebo jí byla konzumace alkoholického nápoje jinak umožněna, nebo
  2. jinou návykovou látku užila, nebo jí bylo užití jiné návykové látky umožněno,
- e) která je ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody, nebo
- f) která vykonává ústavní ochranné léčení, anebo ambulantní ochranné léčení protialkoholní nebo protitoxikomanické.

V případě, že povinná osoba orientační vyšetření odmítne nebo takové vyšetření nelze provést nebo úspěšně dokončit, provede se odborné lékařské vyšetření. Pokud odborné lékařské vyšetření osoba odmítne, hledí se na ni, jako by byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky. V takovém případě se aplikuje presumpce viny, ale to platí tedy jen pro případ, kdy osoba odmítne lékařské vyšetření. Tato skutečnost je velmi významná. Některá školská zařízení, která testování v praxi realizují, považují

odmítnutí orientačního testování za odůvodněný postup směrem k aplikaci presumpce viny. Domnívám se, že takový postup lze považovat za protiprávní, neboť rozšiřuje presumpci viny nad zákonem stanovený rozsah.

Spočívá-li orientační vyšetření na ovlivnění alkoholem v dechové zkoušce provedené analyzátozem alkoholu v dechu, který splňuje podmínky stanovené jiným právním předpisem⁹, odborné lékařské vyšetření se neprovede. V praxi můžeme za takový postup považovat zejména ověření pomocí analyzátoru dechu. Za účelem stanovení krevních hladin alkoholu nebo jiných návykových látek pomocí specifických toxikologických metod se provede toxikologické vyšetření biologického materiálu odebraného v rámci odborného lékařského vyšetření.

4 VÝZVA K ORIENTAČNÍMU A ODBORNÉMU LÉKAŘSKÉMU VYŠETŘENÍ

Vyzvat k orientačnímu vyšetření a k odbornému lékařskému vyšetření je za podmínek stanovených v § 21 zákona oprávněn v rámci své působnosti a za podmínek stanovených jinými právními předpisy příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, strážník obecní policie nebo osoba pověřená kontrolou podle jiného právního předpisu. Příslušník Policie České republiky a strážník obecní policie je oprávněn vyzvat osobu mladší 18 let podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření za podmínek stanovených v § 20 odst. 1 písm. d) zákona.

Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 zákona ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je dále oprávněn za podmínek stanovených jinými právními předpisy zaměstnavatel¹⁰ povinné osoby nebo ošetřující lékař povinné osoby. Má-li být odborné lékařské vyšetření provedeno ve zdravotnickém zařízení, poskytovatele zdravotních služeb a zdravotnické zařízení k provedení vyšetření určí a dopravu vyšetřované osoby do zdravotnického zařízení zajistí ten, kdo tuto osobu k vyšetření podle § 21 odst. 1 nebo 2 zákona vyzval.

5 REALIZACE ORIENTAČNÍHO VYŠETŘENÍ A ODBORNÉHO LÉKAŘSKÉHO VYŠETŘENÍ

Provést orientační vyšetření je za podmínek stanovených v § 22 odst. 1 zákona oprávněn příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, strážník obecní policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské

8|Tato problematika je podrobně vysvětlena v hlavě V – vyšetření přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek.

9 | Viz Vyhláška č. 345/2002 Sb., kterou se stanoví měřidla k povinnému ověřování a měřidla podléhající schválení typu, ve znění pozdějších předpisů.
10 | Srov. § 106 odst. 4 písm. i) zák. práce.

služby, zaměstnavatel, osoba pověřená kontrolou nebo zdravotnický pracovník. Naproti tomu odborné lékařské vyšetření provádí podle § 22 odst. 2 zákona poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. Pokud osoba, která je povinna se podrobit odbornému lékařskému vyšetření, ohrožuje sebe nebo jinou osobu nebo poškozuje majetek poskytovatele zdravotních služeb, může poskytovatel zdravotních služeb požádat o součinnost Policii České republiky, obecní policii a v případě osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody Vězeňskou službu.

6 ŽÁK NEBO STUDENT POD VLIVEM NÁVYKOVÉ LÁTKY VE ŠKOLSKÉM PROSTŘEDÍ – PRÁVNÍ VYMEZENÍ

V případě, kdy žák nebo student přijde do školského zařízení pod vlivem návykové látky, jedná se vždy o porušení určitého typu normy (sui generis) – školního řádu a případně i o porušení zákona. V takovém případě mohou vzniknout tyto základní situace:

- a) osoba mladší 18 let přijde do školského prostředí pod vlivem alkoholu,
- b) osoba mladší 18 let přijde do školského zařízení pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu,
- c) osoba starší 18 let přijde do školského zařízení pod vlivem alkoholu a
- d) osoba starší 18 let přijde do školského zařízení pod vlivem jiné návykové látky než alkoholu.

Považuji za nutné věnovat se každé v úvahu přicházející alternativě tak, aby byla zjevná její právní konsekvence. Obecně si musíme uvědomit, že v každém uvedeném případě se vždy jedná o porušení školního řádu. Předpokládám, že neexistuje školské zařízení, které by povolovalo nebo alespoň akceptovalo vstup žáků nebo studentů pod vlivem návykové látky do školského prostředí.

Ad a) Pokud nastane tato situace, vzniká kromě porušení školního řádu i důvodné podezření ze spáchání přestupku podle § 35 odst. 1 písm. j) zákona. Podle § 11 odst. 5 zákona se zakazuje prodávat nebo podávat alkoholický nápoj osobě mladší 18 let.

Ad b) Pokud nastane tato situace, vzniká důvodné podezření buď z přestupku podle § 39 odst. 2 písm. c) zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, neboť fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že umožní neoprávněné požívání návykových látek osobě mladší 18 let, nejde-li o čin přísněji trestný. V případě, že se jedná o zprostředkování/předání/prodej takové návykové látky osobě mladší 18 let, je zde důvodné podezření ze spáchání přečinu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, 2 písm. d) tr. zákoníku. Tento přečin je definován ná-

sledovně: „Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekurzor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.“ Kvalifikovaným znakem je takové jednání, kdy pachatel spáchá čin uvedený v odstavci 1 ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let. Případně by se ještě za určitých okolností mohlo jednat o přečin šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1 tr. zákoníku.

Ad c) V tomto případě by jednalo výlučně o porušení školního řádu a všechny následné kroky by byly řešeny pouze v intencích školského zařízení podle výchovných opatření ve smyslu § 31 školského zákona. Osoba starší 18 let smí mimo školské zařízení za podmínek stanovených zákonem požívat alkoholické nápoje, resp. nápoje s obsahem etanolu, a užívání jiných návykových látek rovněž není protiprávním jednáním.

Ad d) V téhle situaci by rovněž vznikalo důvodné podezření ze spáchání přečinu nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 tr. zákoníku (viz shora). Případně by se ještě za určitých okolností mohlo jednat o přečin šíření toxikomanie podle § 287 odst. 1 tr. zákoníku.

Ještě je nezbytné uvést, že se musí jednat o případy, kdy není ohrožen život nebo zdraví. V případech, kdy by tomu tak bylo, by byl pedagogický pracovník povinen zajistit zdravotnickou lékařskou pomoc, a nikoli svévolně testovat. Samostatnou kapitolou je předběžný souhlas zákonného zástupce s testováním u osoby mladší 18 let, souhlas s testováním, resp. svobodný projev testovaného a dále svobodný souhlas s testováním u osoby starší 18 let.

7 STANOVISKA MŠMT K TESTOVÁNÍ

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se k možné problematice testování vyjádřilo dvěma příjisy. První byl vydán pod č.j.: 7684/2010–80 a datován dne 13. dubna 2010; jedná se o přípis zpracovaný pod kontaktní adresou tehdejšího ředitele odboru legislativy MŠMT Mgr. Petra Vokáče adresovaný tehdejšímu řediteli Odboru bezpečnostní politiky MV Mgr. Martinovi Linhartovi. V tomto přípise je uvedeno, že: „... osobou pověřenou kontrolou jiných osob mající odpovídající práva a povinnosti může být i pedagogický pracovník ve vztahu k dítěti, žákovi nebo studentovi, avšak jen ve ‚formách výuky‘, které představují odůvodněné riziko ohrožení života nebo zdraví dětí, žáků nebo studentů nebo jiných osob nebo odůvodněné riziko poškození majetku. ... se zřetelem k výše uvedenému je zřejmé, že oprávnění pedagogických pracovníků vyzývat účastníky vzdělávání k podrobení se orientačnímu vyšetření, popř. toto vyšetření i provést, ovšem jen pokud je výkon tohoto oprávnění přiměřený povaze situace – tu lze vyjít z příkladů laboratorních cvičení nebo sportovních aktivit, uvedených ve Vašem dopise.“

Je ovšem nezbytné pro přesnost doplnit, že uvedený dopis se vztahoval k zákonnému textu, který byl zakotven v § 16 zák. č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, k právnímu stavu účinnému ke dni zpracování dopisu. Tento zákon byl ovšem ke dni 31. května 2017 v rámci derogace zrušen a byl nahrazen již zmiňovaným zákonem č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

Druhý přípis, který k danému stavu existuje, je z hlediska jeho použití složitější. Nepodařilo se dohledat, že by se jednalo o dokument, který byl uveden pod č.j., a autor článku jej získal v rámci mailové komunikace s kolegy v oboru. Pro obecné účely a jeho využití považuji za nezbytné zjistit, zda se jedná skutečně o oficiální stanovisko MŠMT. V mailové komunikaci je jako autor textu uveden Vítězslav Němčák, ředitel odboru legislativy MŠMT, a text byl získán mailem dne 12. dubna 2017. Z tohoto mailu považuji za zásadní následující: „Pedagogický nebo jiný pracovník pověřený ředitelem školy nebo školského zařízení nejsou v zákoně č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, uvedeni mezi subjekty, které jsou oprávněny vyzvat osoby mladší 18 let k podrobení se orientačnímu vyšetření za účelem zjištění obsahu alkoholu nebo jiné návykové látky v těle. Osobou pověřenou kontrolou podle jiného právního předpisu (§ 21 zákona č. 65/2017 Sb.) lze podle našeho názoru rozumět pouze subjekt disponující na základě právních předpisů výkonem kontroly, jako např. Celní správu České republiky, a nikoliv školu či školské zařízení.“

8 ZÁVĚR A DISKUSE

Pokud vezmeme v potaz primárně zákonné znění, ze kterého s ohledem na § 21 odst. 1, 2 zákona vyplývá, že: „Vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 zákona ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je oprávněn v rámci své působnosti a za podmínek stanovených jinými právními předpisy příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, strážník obecní policie nebo osoba pověřená kontrolou podle jiného právního předpisu. Příslušník Policie České republiky a strážník obecní policie je oprávněn vyzvat osobu mladší 18 let podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření za podmínek stanovených v § 20 odst. 1 písm. d) zákona; a vyzvat osobu podle § 20 odst. 1 zákona ke splnění povinnosti podrobit se orientačnímu vyšetření nebo odbornému lékařskému vyšetření je dále oprávněn za podmínek stanovených jinými právními předpisy zaměstnavatel povinné osoby nebo ošetřující lékař povinné osoby“, je zřejmé, že nikde není uveden mezi oprávněnými subjekty pedagogický pracovník. S tímto závěrem se ztotožňuje i MŠMT v již citovaném přípise. Z uvedeného lze učinit závěr, že v běžných formách výuky, kdy by se nejednalo o postup podle zákoníku práce (průběh práce) nebo podle jiných právních předpisů ve vztahu např. k BOZP (práce v dílnách) nebo provozu na pozemních ko-

munikacích (autoškola), není testování žáků a studentů nástrojem, který by měl oporu v zákonných předpisech. Stejně tak nepovažuji za možné, aby probíhalo orientační testování v případech, kdy není řádně zakotveno ve školním řádu. K tomu je nutné ještě uvést, že pokud by byl školní řád v rozporu se zákonem, nelze podle školního řádu postupovat a nepřihlíží se k němu.

Rovněž, byť se již nejedná o právní diskurz, je nutné zamyslet se nad tím, jaký by měl být obecný vztah řadového pedagogického pracovníka a žáka/studenta a co je primární rolí pedagogického pracovníka. Rozhodně by touto rolí nemělo být represivně primární opatření směřující k detekci návykových látek, resp. vedoucí k identifikaci důvodného podezření. Je důležité se rovněž zamyslet nad tím, jak by takový přístup v rámci testování mohl ovlivnit jejich vztah a klima ve třídě a škole. Tím rozhodně nechci uvést, že školské zařízení má rezignovat na problematiku návykových látek ve školském zařízení. Jak již bylo uvedeno, důsledné dodržování školního řádu vytváří nejen pocit bezpečí, právní jistoty a spravedlnosti, ale rovněž chrání ostatní děti (které neužívají návykové látky/nejsou pod vlivem návykových látek) a chrání zejména pedagogické pracovníky a školské zařízení. Školské zařízení by mělo důsledně řešit situace, kdy je žák/student pod vlivem návykové látky. Ale takové řešení musí být v souladu se zákony a ostatními právními předpisy.

I z tohoto důvodu by ve školském zařízení měl být stanoven konkrétní pracovník (např. školní metodik prevence), který případné testování – za přísně daných podmínek v souladu s právními předpisy – bude provádět. Dalším faktorem, který je významný, je validita takového testování, resp. validita orientačního testu – je nutné si uvědomit, že takové testy mají rozličnou úroveň spolehlivosti, a musíme počítat i s možností čtyř typologicky odlišných výsledků: pozitivní, negativní, falešně pozitivní a falešně negativní.

Dalším, nesporně nejen právně, složitým faktorem je komunikace se zákonnými zástupci nebo rodiči testovaného, vyžádání jejich souhlasu, provedení takového úkonu za podmínky, že chtějí být u testování přítomni a následně předání testovaného zákonným zástupcům. Dalším nevyjasněným faktorem jsou kroky, které by měly následovat po testování. Mnoho pedagogických pracovníků se domnívá, že testováním celý proces končí; jsem opačného názoru a domnívám se, že testováním celý proces naopak začíná. Měly by zcela logicky následovat kroky směrem k řádné diagnostice užívání návykových látek a případně lékařské diagnostice směrem k závislosti, a samozřejmě péče směřující k realizaci přístupu harm reduction nebo léčebnému procesu a úzdravě v příslušném zařízení.

Nelze nezmínit, že do současné doby neexistuje akreditovaný kurz, který by poskytl pedagogickým pracovníkům nezbytné minimum k tomu, aby proces testování probíhal v souladu s právními předpisy a tak, aby neohrozil nebo nepoškodil testovaného, ale i testujícího. Bylo by možné najít ještě další argumenty, s nimiž by bylo nutné

se vypořádat tak, aby případný proces testování mohl být za přísně daných podmínek realizován.

S ohledem na shora uvedené považuji za nemožné a nevhodné v případě běžné výuky provádět pedagogickým pracovníkem ve školských zařízeních testování dětí při důvodném podezření na užití návykové látky. V případě takového podezření existují jiné subjekty, které tímto právem na základě zákona disponují, a jiné přístupy, které jsou v souladu se školským zákonem a směřují k prospěchu žáků, studentů a pedagogických pracovníků, a to včetně zajištění jejich zákonných práv. Tyto subjekty mohou hrát ve školském zařízení nesporně rovněž výchovnou (i preventivní) roli (i přes svůj represivní přístup), chránit zájmy pedagogických pracovníků, žáků a studentů, a ostatním žákům/studentům dát jasně najevo, že školské zařízení bude důsledně požadovat dodržování školního řádu a vyžadovat jeho naplnění. Přenesení výkonu testování na takové subjekty je rovněž ochranným prvkem, který chrání pedagogické pracovníky před možným postupem nad rámec zákonných oprávnění. To znamená, že při každém podezření na užití návykové látky má být ihned volána policie. Je nutné vždy individuálně, podle konkrétního případu – míry ovlivnění, předpokládaného typu látky, osobnosti žáka, jeho projevů a chování a dalších faktorů – posuzovat míru proporcionality využití prevence a represe. Tedy zabývat se tím, co je pro žáka (jeho další vývoj a výchovné působení), pedagogického pracovníka a třídní kolektiv vhodné a účelné. Rozhodně by neměly být používány automaticky drakonické tresty a při každém podezření by neměla být automaticky informována Policie ČR. Vždy zde musí být zachován prostor pro komunikaci a spolupráci školského zařízení a zákonných zástupců a sankčních mechanismů a instrumentů vynucení spolupráce s jinými subjekty využívat až poté, co využití „mírnější“ nástroje nejsou funkční.

Pro objektivní přístup školských zařízení, jejich právní jistotu a zajištění objektivního a právně vyváženého přístupu k žákům, by tato problematika – podle názoru autora – měla být kvalitně a přehledně zpracována do metodického materiálu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy tak, aby nevznikaly zbytečné pochybnosti při řešení této problematiky a aby tento přístup byl konzistentní ve všech typech školských zařízení. Autor považuje za významné ještě uvést, že odlišný přístup od shora uvedeného bude aplikován v zařízeních, která realizují ústavní výchovu¹¹, a odpovědnost pracovníků za život a zdraví dětí je zde odlišná od běžných školských zařízení.

Základ textu článku byl zpracován pro účely sborníku k přednášce, která proběhla dne 7. listopadu 2017 a jejímž realizátorem byl Národní ústav vzdělávání, a dále z textu publikovaného v *Drugs & Forensics Bulletin* Národní protidrogové centrály. Uvedený text je právním

názorem autora a není nijak závazný; je zpracován podle právního stavu ke dni 1. února 2018.

Konflikt zájmů: bez konfliktu zájmů.

LITERATURA / REFERENCES

Dopis pod č.j.:7684/2010–80 datován dne 13. dubna 2010; jedná se o přípis zpracovaný pod kontaktní adresou tehdejšího ředitele odboru legislativy MŠMT Mgr. Petra Vokáče adresovaného tehdejšímu řediteli Odboru bezpečnostní politiky MV Mgr. Martinovi Linhartovi.

Neautorizovaný mail MŠMT k testování; doručeno 12.4.2017, získané v rámci mailové komunikace.

NMS. (2017). *Zaostřeno – Drogová situace v České republice v roce 2016*. Praha: Úřad vlády ČR.

Zák.č.167/1998Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Zák.č.361/2000Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů.

Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zák.č.561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Zák.č.563/2004Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zák.č.65/2017Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů.

11 | Srov. např.: zák.č.109/2002Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.